

The American Antitrust Institute

**Novine u privatno-pravnoj provedbi pravila tržišnog natjecanja
nakon pristupanja Republike Hrvatske Europskoj uniji**

Zagreb, 4. lipanj 2013.

Dr. Bojana Vrcek, M.E.S.

www.antitrustinstitute.org

Izražena mišljenja su isključivo osobna i ne predstavljaju stavove AAI-a.

Sadržaj

- ❖ **Uvod:** Sistem provedbe prava tržišnog natjecanja
- ❖ **Tužbe za naknadu štete:** Pravne osnove EU i hrvatskog prava
- ❖ **Materijalno- i procesnopravni aspekti:**
 - Tko može podnijeti tužbu
 - Što tužitelj mora dokazati
 - Kada se tužba može podnijeti
- ❖ **“Tužbe za zaštitu kolektivnih interesa i prava”**
- ❖ **Otvorena pitanja:** Smjernica EU

Sistem provedbe prava tržišnog natjecanja

JAVNOPRAVNA PROVEDBA

Cilj: -okončati povredu ZZTN-a
ili EU prava;
- izricanje upravno-pravnih mjera.

PRIVATNOPRAVNA PROVEDBA

Obrambena
("Štit")

Sporazum ništavan.

Napadajuća
("Mač")

Privremene
mjere;

Deklaratorne mjere;

**TUŽBE ZA
NAKNADE ŠTETE.**

Pravna osnova I: primarno pravo EU

- Članci 101. i 102. UFEU su direktno primjenjivi.
- Fizičke i pravne osobe se mogu pozvati na iste pred nacionalnim sudovima.
- Odredbe o tržišnom natjecanju su dio “javnopravnog poretka” → “*Effet utile*” mora biti poštivan.
- Europski sudovi: Sud EU- e presudama *Courage* i *Manfredi* naglašavaju pravo oštećenih da podnesu tužbu za naknadu štete.
- Nacionalni sudovi su obvezni primijeniti odredbe o povredi EU prava tržišnog natjecanja (načelo ekvivalentnosti).

Pravna osnova II: ZZTN i sekundarno pravo EU

- Države članice EU moraju osigurati pravni postupak za provedbu tužbi za naknadu štete.

Stoga : Članak 69.a ZZTN

- (2) “Poduzetnici koji su povrijedili odredbe ovoga Zakona ili članka 101. ili 102. UFEU odgovorni su za naknadu štete nastalu tim povredama”.
- Izvanugovorna odgovornost za štetu: članak 8. ZOO.
- Sekundarno pravo EU: EU Komisija završava prijedlog Smjernice. Isti bi trebao biti objavljen do polovice 2013.

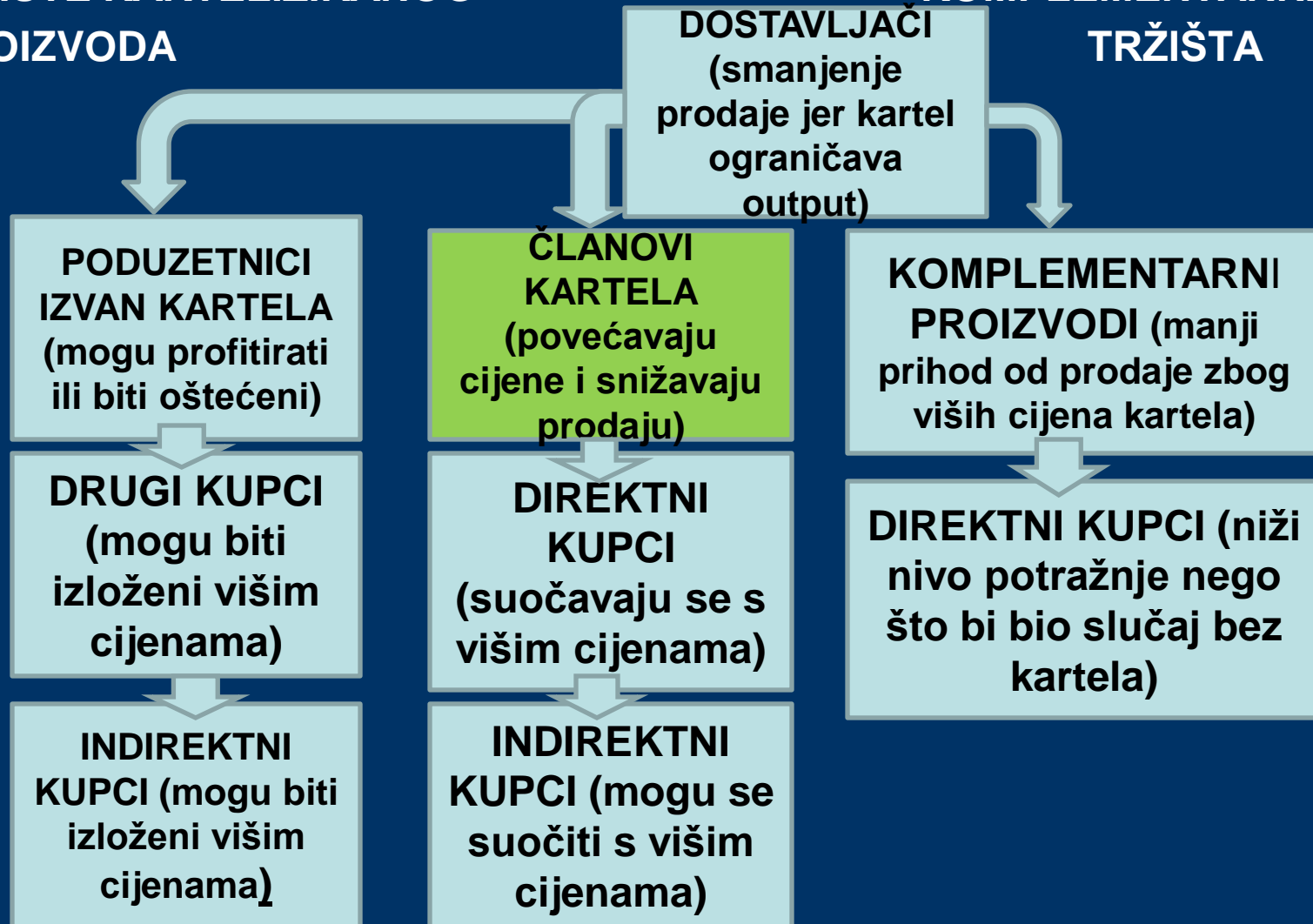
Provedba tužbe za naknadu štete u praksi

- Praksa na Europskoj i nacionalnoj razini ukazuje da su tzv. “follow-on” tužbe” odnosno tužbe koje se podnose nakon odluka Europske Komisije ili AZTN-a o povredi odredaba tržišnog natjecanja znatno uspješnije nego tzv. samostalne ili “*stand alone*” tužbe.
- Ipak, za uspjeh tužbi je odluka o povredi odnosno kazni relevantne agencije od manje važnosti.
- Odlučujuće su odredbe domaćeg građanskog materijalnog i postupovnog prava.

MOGUĆI OŠTEĆENICI KARTELNIH SPORAZUMA

TRŽIŠTE KARTELIZIRANOG
PROIZVODA

KOMPLEMENTARNA
TRŽIŠTA

Procesnopravni aspekti

- Čl. 69.a (1) ZZTN: “O naknadama štete zbog povreda ovoga Zakona ili članka 101. ili 102. UFEU odlučuju nadležni trgovački sudovi.”
- Članak 69.a ZZTN ima svrhu olakšati provedbu zahtjeva za naknadu šteta i služi kao dodatan instrument za provedbu odredaba prava tržišnog natjecanja.
- “Princip efikasnosti” mora biti zajamčen (Europski sud u *Courage vs Crehan*).

Veznost sudova rješenjima AZTN-a i Europske komisije

- Članak 69.a (3) ZZTN: “Ako je šteta prouzročena povredama ovoga Zakona ili članka 101. ili 102. UFEU utvrđenima rješenjem Agencije, nadležni trgovački sud vezan je rješenjem Agencije ili konačnom odlukom Europske komisije u slučaju kada je Europska komisija utvrdila povredu članka 101. ili 102. UFEU.”
- ZZTN nije išao tako daleko da bi prihvatio vezanost rješenjima agencija i/ili sudova drugih država članica EU poput njemačkog zakonodavca (§33 (4) Gesetz gegen Wettbewerbsbeschränkungen).

Učinak članka 69.a (3) ZZTN

- Vežanost sudova prema članku 16. Uredbe 1/2003 i članku 69.a (3) ZZTN olakšava jedan procesni dio parnice, ali ne i dokazivanje štete.
- Učinak vezivanja se odnosi na činjenice utvrđene odlukama Europske Komisije i AZTN-a, odnosno njihovu pravnu ocjenu.
- Bitno: Obvezujući učinak članka 16. Uredbe 1/2003 u vezi s principom prednosti Europskog prava pred nacionalnim i članka 3. Uredbe 1/2003 se prostire i na pojam poduzetnika kako ga tumači Europsko pravo.

Sudovi vezani pojmom poduzetnika

- U slučaju kada se nacionalno i Europsko pravo primjenjuju paralelno, tada je pojam poduzetnika kako ga tumače Europska komisija i Europski sudovi u okviru članka 101. UFEU obvezan za nacionalne sudove.
 To znači da nakon odgovarajuće odluke Europske komisije kojom se kažnjavaju sudionici kartela domaći sud mora na osnovi skupnog dugovanja također kao tuženika smatrati društvo majku.

Šteta i uzročnost

- **Šteta:** Predmet zahtjeva prema članku 69.a (2) ZZTN je naknada za bilo koje i sve štete nastale od povreda ZZTN-a odnosno članaka 101./102. UFEU.
- "Šteta" znači ekonomski nepovoljan položaj za koji može biti uspostavljena uzročna veza s povredom spomenutih odredbi (*damnum emergens + lucrum cessans* + kamate).
- U USA tzv. "*treble damages*" ili trostruka šteta ima učinak prevencije, a ne samo kompenzacije.
- **Novost: članak 251. ZPP** omogućava stranci koja predlaže izvođenje dokaza vještačenjem predložiti osobu vještaka.

Pitanje tzv. obrane “prenošenjem štete”

- Svaki tužitelj suočava se s poteškoćama pri utvrđivanju pretjerane cijene ili gubicima profita: analize kao hipotetski scenariji složene (npr. Mađarski zakon: oboriva presumpcija da je kartel povisio cijene za 10%).
- “Prenošenje štete” (“passing-on”): nema sudske prakse; teret dokaza na tuženiku.
- Europska komisija je za suce pripremila smjernice o izračunu štete na temelju “Oxera studije o izračunu štete iz povreda pravila tržišnog natjecanja”, 2010.

Nužnost uvida u spis

- Teret dokaza ima podnositelj tužbe:
- Tužitelj mora dokazati razliku između “kartelske” cijene koju je platio i hipotetske cijene koja bi vrijedila u uvjetima tržišnog natjecanja:
 - ➔ tužitelj mora istu istražiti, utvrditi i dokazati.
- Zbog tajne prirode kartelskih dogovora ne postoji simetrija dokaza, kao što je to slučaj u angloameričkom pravu gdje postoje tzv. “*discovery rules*” koja znatno olakšavaju pristup informacijama relevantnim za dokaz štete.
- Europska komisija ne dopušta uvid u svoj spis iz razloga zaštite programa zviždača kojima daje prednost.

Uvid u spis - Odluke Europskih sudova

- Sud Europske Unije u svojoj presudi *Pfleiderer* zahtijeva razmatranje zaštite programa zviždača sa jednako zaštićenim pravima oštećenih u svakom pojedinom slučaju ponaosob.
- Opći sud EU je u svojim presudama *CDC Hydrogene Peroxide* i *EnBW* odlučio da se iznimke od članka 4. stavka 2. Uredbe 1049/2001 ("Uredba o transparentnosti") usko tumače jer iste odstupaju od načela najšireg mogućeg pristupa javnosti dokumentima iz članka 2., stavka 1. Uredbe 1049/2001₁₅

Uvid u spis- Propisi ZZTN-a

- Nije jasno da li oštećeni imaju pravo uvida u spis prema ZZTN-u jer isti dopušta uvid samo strankama u postupku (članak 36. ZZTN).
- AZTN odobrava uvid u spis iz kojeg su izuzete poslovne tajne sukladno članku 53. ZZTN.
- ZZTN ne daje odgovor da li će AZTN odobriti uvid u dijelove spisa koji sadržavaju podneske zviždača.
- Praksa hrvatskih sudova po istom pitanju još ne postoji: otvoreno pitanje kakvo će stajalište sudovi zauzeti pri odmjeravanju interesa oštećenika odnosno podnositelja tužbe i zviždača.

Izbor nadležnosti: Uredba “Briseľ I”

- Pitanja nadležnosti, dopuštenosti tužbe i pravne pozicije tužitelja su uređena Uredbom 44/2001 (“Briseľ I”).
- U svrhu jačanja svoje pozicije tužitelj ima mogućnost izabrati nekoliko jurisdikcija.
- Osnovno načelo: sjedište tuženika prema članku 2. Uredbe 44/2001; eventualno i sjedište podružnice.
- Engleski sudovi su tumačili istu odredbu vrlo široko.
- Drugi kriteriji: na temelju članka 5. st. 3 može također biti mjesto gdje je povreda odnosno šteta nastupila.
- Prema članku 6. st. 1. svi tuženici mogu biti tuženi pred jednim sudom (primjeri *Provimi* i *Cooper Tire*).
- Odabir “najpovoljnije” jurisdikcije će se razlikovati od slučaja do slučaja: uvid u spis (npr. UK), dopuštena passing-on obrana, raspodjela tereta dokaza (npr. Mađarska), učinkovitost sudova, rizik troškova i zastara.

Pitanje primjenjivog prava u sporovima s međunarodnim elementom - Uredba 864/2007 ("Rim II")

- Većina tužbi za naknadu štete ima za osnovu izvanugovornu odgovornost za štetu.
- Posebno pravilo u čl. 6. st. 3. (a) Rim II određuje kao primjenjivo pravo one države na čijem je tržištu šteta nastala ("tržište pogođeno ili vjerojatno pogođeno").
- Međutim, prema čl. 6 st. 3 (b) ako se radilo o više tržišta, moguće je izabrati pravo one države u kojoj je tužba podnesena, ukoliko je isto direktno i bitno pogođeno štetom.

Pitanje zastare

- Članak 69.a (5) ZZTN:
“Tijek zastare za podnošenje tužbe radi ostvarivanja prava na naknadu štete iz stavka 1. ovoga članka prekida se od dana pokretanja postupka u nadležnosti Agencije ili Europske komisije do dana okončanja tih postupaka.”
- ZZTN regulira samo pitanje prekida tijekom zastare za podnošenje tužbe za naknadu štete.
- Početak roka zastare odnosno trajanje su uređeni Zakonom o obveznim odnosima.

Otvorena pitanja zastare

- Prema odredbi čl. 376. st. 1. ZOO potraživanje naknade uzrokovane štete zastarijeva za tri godine od kad je oštećenik doznao za štetu i osobu koja je štetu učinila (subjektivni rok), a prema st. 2. istoga članka u svakom slučaju ovo potraživanje zastarijeva za pet godina od kada je šteta nastala (objektivni rok).
- Otvorena pitanja: Nije jasno kako će sudovi tumačiti iste.
- Da li rok zastare od tri godine počinje teći od dana kada je oštećeni saznao za odluku AZTN-a ili EU Komisije?
- Neki sudovi država članica EU su smatrali da rok počinje teći od kada je oštećenom bilo poznato da se vodi postupak (dan objave javnog priopćenja).
- Rizici vođenja parnica bi smanjili kada bi odredbe o zastarijevanju bile jasnije.

Tužba za zaštitu kolektivnih interesa i prava (čl. 502.a i 502.c ZPP)

- Čl. 502.a odnosno 502.c ZPP prvi puta predviđa mogućnost tužbe za zaštitu kolektivnih interesa i prava (odredbe stupaju na snagu danom pristupa EU). Radi se o “*opt-in*” tužbama.
- Potencijalni tužitelji: Udruge za zaštitu potrošača
- Drugi primjeri: tvrtka Cartel Damages Claims SA (CDC) podnosi tužbe na vlastiti rizik i trošak. Oštećenik će dobiti određenu količinu sredstava od CDC-a. Do danas je CDC tražila naknadu štete u vezi njemačkog kartela cementa te vodikovog peroksida.

Pitanja koja će regulirati EU smjernica

- Sudovi ne mogu tražiti na uvid: korporativne izjave “zviždača”, dokumente iz postupka nagodbe te preliminarnog utvrđenja činjenica.
- Isti se neće moći koristiti niti u slučaju da su bili pokazani prilikom uvida u spis.
- Zastarni rokovi: ne počinju prije nego je oštećenik saznao za povredu odnosno prije nego je ista prestala; tužba se može podnijeti u roku od najmanje 5 godina nakon konačne odluke o povredi.
- Odgovornost za štetu: NEĆE BITI solidarne odgovornosti za zviždače.
- Preporuka u vezi troškova postupka: bez naknade prema uspjehu (“tzv. contingency fees”). U HR pravu dozvoljeno.
- Rok za provedbu smjernice: dvije godine.

HVALA NA PAŽNJI!

**Za sva pitanja slobodno pišite
na**

bojana_vrcek@yahoo.de